

A GLOBÁLIS VÁLTSÁG HATÁSA A KÍNAI RENDSZER POLITIKAI ÁTALAKULÁSA

A világválság és hatása a rendszer átalakulásra Kínában³⁸

Csanádi Mária

MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest

(maria.csanadi@gmail.com)

Hairong Lai

Center for Comparative Politics and Economics, Peking

(laihairong@gmail.com)

Gyuris Ferenc

LTE Regionális Tudományi Tanszék, Budapest

gyurisf@gmail.com)

**"Ami a miénk volt a múltban,
nem biztos, hogy ma is az; ami jelenleg a miénk,
nem biztos, hogy örökre az marad."**

Hu Jintao beszéde,

2008. december 18.

(Az alább szereplő tanulmány másodközlés, megjelent: Közgazdasági Szemle, LVI. évf., 2009. szeptember (814–834.))

Jelen tanulmány a világgazdaság dinamikájának a kínai pártállami rendszer átalakulására gyakorolt hatását elemzi. Fő állítása a következő: ahogyan a globális növekedés közvetve gazdasági átalakuláshoz vezetett, úgy a globális visszaesés politikai változásokkal járhat. A tanulmány az interaktív pártállami modellre (IPS) építi a rendszer átalakulásának és az átalakulás dinamikájának fogalmait (Csanádi, 2006). Statisztikai felmérésekkel tárja fel az átalakulás dinamikájának időbeli, térbeli és a különböző aggregációs szinteken jelentkező

³⁸ Ezt a tanulmányt azok a kérdések inspirálták, melyeket Kun Chin Lin vetett fel 2008 nyarán Szingapúrban, illetve a gazdasági rendszerek összehasonlításával foglalkozó szeminárium résztvevői 2008 szeptemberében Kyotóban, kiváltképp Hiroshi Tanaka, Takumi Horibayashi, Satoshi Mizobata. Köszönettel tartozunk a gondolatébresztő beszélgetésekért az Oxfordban tartott Contemporary China Seminar Series résztvevőinek, amelyet a China Center és St. Antony Centre for Asian Studies szervezett 2009 márciusában. Köszönet illeti továbbá az Országos Tudományos Kutatási Alapot a pénzügyi támogatásért. (A tanulmány a Közgazdasági Szemle-ben is megjelenés alatt van. szerk.)

egyenlőtlenségeit (Csanádi, 2009). A vizsgált időszakra vonatkozóan kimutatja bizonyos dinamikatípusok túlsúlyát, illetve a jellegzetes típusok közötti dominanciaváltást. E váltások érzékenyeknek bizonyultak egyes gazdasági mutatók változásaira. Erre a tényre alapozva, a világválság hatását figyelembe véve, a tanulmány egy újabb típusú transzformációs dinamika túlsúlyba kerülését vetíti előre. Elméleti és tapasztalati tényekre támaszkodva felvázolja az új domináns típus lehetséges hatásait a politikai átalakulás előfeltételeire. Részletezi továbbá ezen előrejelzés bizonytalanságait is.

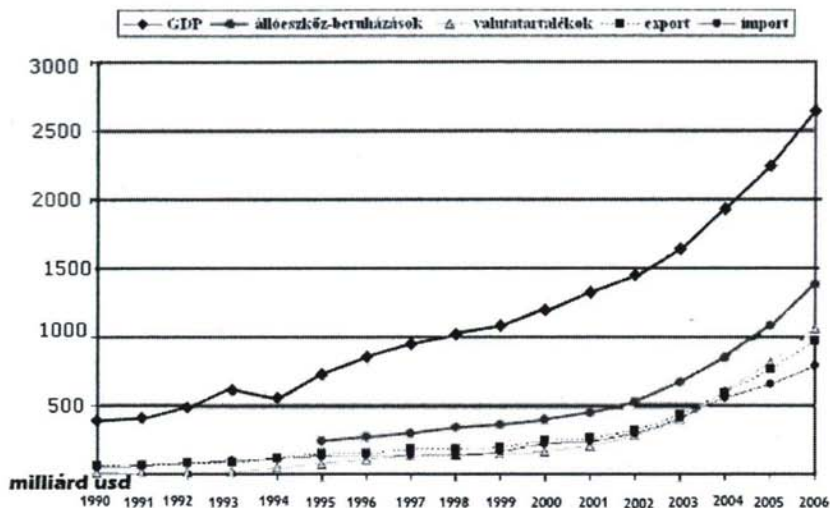
JEL: P26 P20

Bevezető

A Mao utáni korszak harminc éve alatt Kínában jelentős gazdasági és intézményi reformokat vezettek be. Lehetővé tették azt is, hogy az ország integrálódjon a világgazdaságba. Az integráció elmélyülése a globális növekedés közegében zajlott. Ez a tendencia csak 2008 végén fordult át globális recesszióba. A globális pénzügyi és gazdasági válság világszerte megkérdőjelezte a kapitalizmus alapjait képező intézmények működését. Elbizonytalanította továbbá az e rendszer életképességébe vetett hitet is. A válság növelte az állami beavatkozás szükségességét, és felvetette ennek rendszerszerű hatását is. Nem veszünk részt a nyugati kapitalista rendszerek jövőjének szempontjából folytatott kiszélesedő vitában. Ehelyett azt vizsgáljuk, hogy a globális dinamika és annak változása milyen mértékben hat a kínai rendszer további átalakulására. Hipotézisünk szerint a globális növekedés Kínában közvetlenül táplálta a gazdasági növekedést, közvetve pedig hozzájárult a gazdasági alszféra átalakulásához. Ugyanakkor a globális recesszió közvetlenül lassítja a belföldi gazdasági növekedést, ami egyszerre vezethet el az állami beavatkozás szelektív bővüléséhez a gazdaságélénkítő csomagokon keresztül, valamint a gazdasági átalakulás lassulásához. A növekedés lassulása egyidejűleg hozzájárulhat a politikai átalakulás előfeltételeihez. E tanulmány célja, hogy kimutassa a globális dinamika közvetlen és közvetett hatásait, illetve ezek területi eltéréseit Kínában.

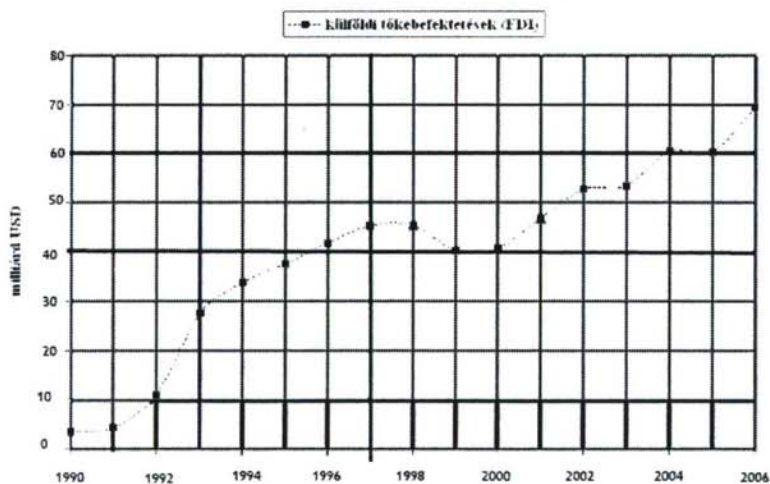
A világgazdasági növekedés társadalmi és gazdasági következményei Kínában

A reformok és a világgazdaságba történő integrálódás az elmúlt három évtizedben – kisebb megszakításokkal – vágtató gazdasági növekedéshez vezettek Kínában.

1. ábra. A fejlődés és a fokozódó világgazdasági beágyazódás jelei a globális növekedés időszakában (1990–2006) Kínában. (Az adatok a University of Michigan China Data Center adatbázisából származnak)

Az 1. ábra ezt a növekedést tükrözi a GDP, az export, az import, az állóeszköz-beruházások és a valutatartalékok tekintetében. Ugyanezt a tendenciát tükrözik a ténylegesen felhasznált közvetlen külföldi tőkebefektetések (2. ábra).

2. ábra. A ténylegesen felhasznált közvetlen külföldi befektetések (FDI) összege Kínában (1990–2006). (Az adatok Kína 2007-es statisztikai évkönyvének 14-18. táblázatából származnak)

A külföldi tőke folyamatosan növekvő beáramlása következtében a keleti régiók fejlődése a kilencvenes évek elejétől megugrott. A fejlődés nem maradt területileg elszigetelt: nagyot lendített a teljes belföldi termelésen, és fokozatosan áttérjed a szomszédos tartományokra is (Gyuris, 2008). A gazdasági növekedést az infrastruktúrafejlődés és az urbanizáció rendkívüli üteme kísérte. Az export, az ipar és a szolgáltatások növekedése mintegy 130 millió belső migránsnak adott új munkalehetőséget. A beruházási hangulat optimista volt, a termelés folyamatosan növekedett, ami magas fogyasztói és üzleti bizalmat tartott fenn (Angresano, 2008).

A javulás a társadalmi mutatókban is tükröződik. A teljes népesség életszínvonala hatalmas mértékben nőtt. A falusi reformok és az ipari fejlődés következtében több mint 250 millió ember emelkedett ki a mélyszegénységből (Angresana, 2005)³⁹ A felnőtt népességen belül az analfabétizmus aránya a 15 éven felüli népesség körében 1964-ben még 56,6% volt, 1982-ben 31,5, 2007-ben pedig 8,4 százalék lett.⁴⁰ A születéskor várható átlagos élettartam 1982-ben 67,8 év volt, 2006-ra viszont már 72,5 évre emelkedett.⁴¹ A Human Development Index növekedése nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő volt az elmúlt harminc év során: 1980-ban 0,559 volt, 2006-ban 0,777.⁴²

A gyors növekedéssel azonban komoly társadalmi egyenlőtlenségek⁴³ is keletkeztek, amelyek az idők során csak fokozódtak. A társadalom jövedelmi deciliseinek átlaga alapján számított Gini-koefficiens például majdnem megkétszereződött 1981 óta, értéke ma a világon a legmagasabbak közé tartozik (47,4). A falusi és városi körzetek közti jövedelmi arány szintén nőtt: az 1990-es évek végi 1:2,6-ról a 2007-es 1:3,3-ra.⁴⁴ Szélesedett a szakadék az elvándorló és a helyben maradó parasztok, a migránsok és a városi lakosok, valamint a nők és a férfiak jövedelme között. (Sicular et al, 2007, Khan, 2004).

A társadalmi egyenlőtlenségek nemcsak időben, de térben is növekedtek. A világon az egyik legnagyobb regionális jövedelmi egyenlőtlenség Kínában tapasztalható. Az egyes tartományok HDI-mutatóinak térbeli megoszlása szélsőséges eltéréseket jelez. Ha a világ 179 országa közötti 2006-os HDI rangsort vesszük, a tartományok indexei a 28. és 130. hely

³⁹ Angresano, Jim 'The state of China's ...', egy korábbi írására hivatkozik (Angresano, 2005).

⁴⁰ China Statistical Yearbook 2008 3-5. és 3-13. táblázatai alapján.

⁴¹ China Statistical Yearbook 2008, 3-5. táblázat és www.exxun.com/China/e_ec.html (2008)

⁴² A HDI alakulása (2007/2008 Human Development Report, China;

http://hdrstats.undp.org/en/countries/data_sheets/cty_ds_CHN.html

⁴³ A városi és falusi átlagjövedelmek közötti különbség 3,3-szoros volt 2007-ben a városiak javára. A különbség 1978 óta ebben az évben volt legnagyobb volt.. További szakadékok is nyíltak a társadalom más dimenzióiban: 2004-ben a legalacsonyabb jövedelmű 10 százalék részesedése a fogasztásban 1,6 százalék volt, miközben a legmagasabb jövedelmű 10 százaléké 35 százalék volt. www.exxun.com/China/e_ec.html (2008)

⁴⁴ 'China's Exports Probably Declined Most in a Decade in December' Ebben a cikkben a National Development and Reform Commission egyik munkatársára hivatkoznak. 01-09-2009 http://news.stonebtb.com/Global_Trade/15641-China-s-Exports-Probably-Declined-Most-in-a-Decade-in-December.shtml

között szóródtak.⁴⁵ Az egy főre jutó GDP tartományi mutatói között tízszeres volt az eltérés 2006-ban.⁴⁶ Az egy főre jutó GDP országos átlagához viszonyítva a három földrajzi régió (keleti, középső és nyugati) közötti szakadék 1978 és 2006 között tovább nőtt. 1978-ban a nyugati és a középső régiók közötti különbség az átlaghoz mérten minimális volt (mindkettő az átlag 80 százaléka körül mozgott), ám több mint 45 százalékponttal volt alacsonyabb a partmenti térség értékénél (a kínai átlag 124,2 százaléka). 2006-ra az átlaghoz képest az eltérések jóval látványosabbá váltak. Nőtt a különbség a nyugati és középső területek között is, valamint mindkét terület egyre jobban lemaradt a keleti tartományokhoz képest. Az egy főre jutó GDP alapján a nyugati térség az országos átlag 57 százaléka, a középső régió a 75 százaléka, míg a keletieké a 142,7 százaléka állt.⁴⁷

A kiegyensúlyozatlan gazdasági fejlődés a partmenti és a nyugati, illetve a középső régiók között térbelileg kiegyensúlyozatlan belső migrációhoz és helyi társadalmi feszültségekhez vezetett (Demurger et al, 2006). A területi egyenlőtlenségek azonban nem okoztak nyílt társadalmi feszültségeket a térségek között. Noha a tömegmegmozdulások egyre gyakoribbá váltak és egyre nagyobb létszámot mozgósítottak, egymástól elszigeteltek maradtak (Cai, 2007, Cai, 2008). A megmozdulások ugyanis zömében a helyi vezetéssel szemben alakultak ki, a korrupció, a rendőri túlkapások, valamint a helyi járadékvadász hatóságok tevékenysége nyomán a kikényszerített föld-átruházások és földhasználatijog-kisajátítások hatására. Szerepe volt még a konfliktusokban az állami és szövetkezeti jellegű vállalatok bezárása, privatizációja vagy karcsúsítása miatt zajló tömeges elbocsátásoknak is (Zhang, 2005).

Gazdasági növekedés, változó transzformációs dinamika és a gazdasági átalakulás

Kína gyors gazdasági növekedését a reformokon túl fokozódó világgazdasági beágyazódása is elősegítette. Ezt a folyamatot a gazdasági és intézményi szerkezetben bekövetkező változások kísérték. Az intézményi szerkezeti változások hozzájárultak a gazdasági rendszer átalakulásához: a pártállami háló fokozatos visszavonulásához és a piaci viszonyok megjelenéséhez.

Ennek a kettős folyamatnak az elméleti hátterét az IPS-modellre építve definiáljuk. A modell a pártállami rendszert és működését egy a rendszer al-szféráit politikailag monopolizáló háló segítségével írja le. E háló a párt, az állam és a gazdaság és egyéb döntéshozói közötti függőségi és érdekérvényesítési viszonyból alakul ki a döntési folyamat során.

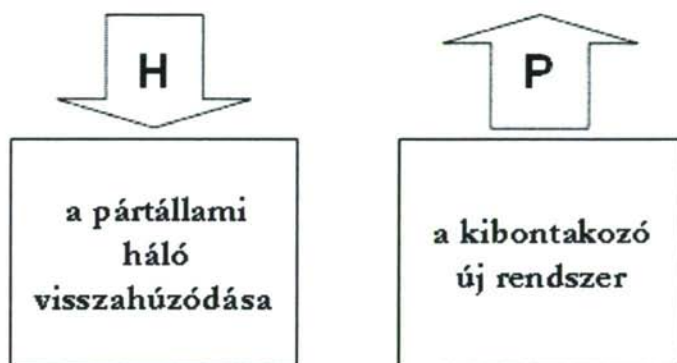
⁴⁵ Country list :

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_Human_Development_Index#Complete_list_of_countries UNDP Human Development Report China 2007/08 and UNDP Human Development Report 2008. Data on 2007 is from www.exxon.com/China/e_ec.html (2008)

⁴⁶ Ezek az adatok a legutolsó jelentésekben találhatók. UNDP Human Development Report China 2007/08 p. 140.

⁴⁷ A Michigan University China Data Center adatai alapján számított mutatók

A modell a rendszerátalakulást a pártállami háló visszahúzódásaként írja le a különböző alszférákból, amelyet a hálón kívüli szféra kibontakozásának folyamata kísér. (3. ábra)

Megjegyzés: H = pártállami háló P = piaci (verseny)szféra

3. ábra. A rendszer átalakulása

A modell szerint a visszahúzódás és a kibontakozás először vagy a gazdasági, vagy a politikai alszférában történik, vagy a két alszférában egyidejűleg. A sorrend a hálón belüli hatalmi eloszlás függvénye. Az eltérő sorrend, illetve egyidejűség meghatározza az eltérő gazdasági feltételeket, amelyek között a gazdasági vagy politikai átalakulás végbemegy, illetve az eltérő politikai feltételeket is, amelyek között a gazdasági vagy a politikai átalakulás zajlik.⁴⁸

Kína esetében először a gazdasági alszférában történik az átalakulás (visszahúzódás és kibontakozás), mégpedig autoriter politikai rendszerben, és makrogazdasági növekedés mellett.⁴⁹ A háló visszahúzódása a gazdasági alszférában a támogatások feletti döntések decentralizációját és az irányítás racionalizálását jelentette, ami a kötelező tervezés intézményi hátterének megszüntetésével járt. Magában foglalta továbbá az állami és a szövetkezeti vállalatok bezárását vagy privatizálását, és az állami vagyon „lecsupaszítását”. Ez utóbbi a versenyképes tőke, termékek, szervezetek és munkaerő átszivattyúzását jelentette a hálóból a versenyszférába.

⁴⁸ Csanádi, Self-consuming Evolutions..., 2006

⁴⁹ Ezzel szemben például Magyarországon, először történt meg a politikai szféra átalakulása, válságos gazdasági körülmények között. A gazdasági átalakulás viszont, amely sorrendben a második folyamat volt, már demokratikus politikai viszonyok közepette ment végbe, gazdasági krízishelyzetben.

A versenyszféra is többféle módon terjeszkedett. Egyre decentralizáltabbá váltak a termelési tényezőkkel kapcsolatos döntések, s ez a körülmény a gazdasági egységek számára nagyobb mozgásteret biztosított. A versenyszféra fejlődését Kínában a kettős árrendszer is táplálta.⁵⁰ Hasonló hatással voltak a külföldi tőkével létrejött vegyesvállalatok, a zöldmezős külföldi és hazai magánvállalkozások, a privatizált cégek számának és tevékenységének bővülése, valamint a pártállami szférából "átmentett" értékek halmozódása, és a fejlődő piacbarát intézményi háttér.

Leegyszerűsítés nélkül lehetetlen ezt a kettős folyamatot, kiváltképp a visszahúzódó hálót számszerűsíteni. Nem is számszerűsíthető mindegyik felsorolt tényező. Ami pedig elvileg az – például a privatizációs ügyletek és a vállalatfelszámolások – azt Kínában politikai okok folytán nem tartják nyilván. Hogy mégis számszerűsíteni tudjuk a fenti kettős folyamatot, a gazdasági egységeket két csoportra osztottuk: azokra, amelyek tevékenysége inkább a versenyszférától függ, és azokra, amelyek tevékenysége inkább a pártállami szférában zajlik.⁵¹ Tehát:

FF + Dom + Op = P Külföldi tőkerészű vállalatok + Belföldi magánvállalatok + Egyéb magánvállalatok = Piaci vagy versenyszféra, és

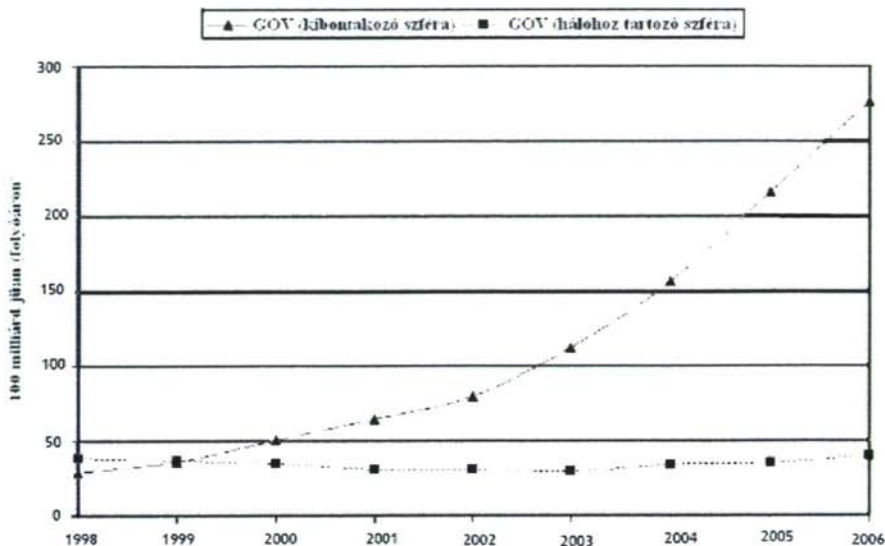
SOE + TVE + On = H Állami vállalatok + Szövetkezeti jellegű vállalatok + Egyéb vállalatok a hálón belül = Pártállami szféra, vagy pártállami háló.

Az egyszerűsített átalakulási folyamat dinamikáját a bruttó kibocsátás értékével (GOV) mértük, amely egyedül állt rendelkezésre országos, tartományi és megyei szinten is.⁵² A 4. ábra a gazdasági átalakulás egyszerűsített mutatójának alakulását mutatja a bruttó kibocsátás alapján.

⁵⁰ Az úgynevezett „dual track pricing” azt jelenti, hogy az állami vállalatok a tervben előírt termékmennyiség fölötti termelését piaci áron adhatják el.

⁵¹ Ez a csoport magában foglalja azokat a kollektív egységeket, amelyek hasonlóképp függenek a párt és az állami vezetéstől, mint a kizárólagosan vagy többségében állami tulajdonú gazdasági egységek. Ez a csoportosítás tehát nem vág egybe a tulajdonjogok szerinti osztályozással. A vállalatok e két csoportra történő felosztása feltételezhetően elnagyolt, és hibákat is tartalmazhat a vállalatípusok sokfélesége, valamint bizonytalan statisztikai besorolása miatt. A vegyesvállalatokat magáncégekként, a részvénytársaságokat a háléhoz tartozókként vettünk figyelembe. Mindazonáltal az esetleg rosszul besorolt egységek, noha torzíthatnak az eredményeken, nem alkotnak statisztikailag szignifikáns csoportot sem számuk, sem termelésük volumene alapján.

⁵² Terjedelmi okok miatt a tartományi szintű elemzés nem került be a cikkbe.

4. ábra. A versenyszférához és a pártállami hálózhoz tartozó gazdasági egységek bruttó kibocsátása. (Az adatok a University of Michigan China Data Center adatbázisából származnak.)

A 4. ábrán láthatjuk, hogy a versenyszféra kibontakozásának üteme időben változik: 2002-től kezdődően vesz lendületet, megerősítve megelőző trendjét. Eközben a pártállami hálózhoz sorolt gazdasági egységek kibocsátásának trendje az addigi csökkenést követően ugyancsak 2002-től kezd növekedni.⁵³

Az átalakulás általunk definiált elméleti fogalmára alapozva bevezettünk egy új elemzési eszközt: a "transzformációs dinamika" fogalmát. Ez azt teszi lehetővé, hogy a háló és a versenyszféra változásának irányát és sebességét egymáshoz viszonyítva mérjük, és ennek változatait tipizáljuk. Erre alapozva elemeztük statisztikailag a kínai pártállam gazdasági alszférájának átalakulási dinamikáját. Vizsgáltuk a transzformációs dinamika különböző típusait, s ezek egyenletlenségeit térben és időben. A felmérés az 1999–2004-es időszakra terjed ki. A felmérés olyan periódust ölel fel, amelyben a világgazdasági növekedést makrogazdasági növekedés kísérte Kínában. A két szférához tartozó gazdasági egységek bruttó kibocsátásának növekedése, stagnálása és csökkenése alapján a transzformációs dinamika egyes típusait az 1. táblázatban foglaltuk össze. Az egyes típusok a pártállami háló és a kibontakozó piaci szféra egyidejű változásainak irányára alapján különböznek el.⁵⁴

⁵³ A mi értelmezésünk szerint ez Kína WTO-hoz történő 2001-es csatlakozása révén megvalósuló mélyebb világgazdasági integrációjának és a rákövetkező törvényi szabályozásnak a kezdeti hatása. A csatlakozás a hálóhoz tartozó gazdasági egységek mozgásterét is növelte.

⁵⁴ Az adatok és a fenti osztályozás alapján a transzformációs dinamika 13 típusát különítettük el, melyek – függetlenül a kibocsátás volumenétől – a változás sebességének és irányának eltérő

P \ H	Növekedés	Stagnálás	Csökkenés
Növekedés	Növekedés-növekedés	Növekedés-stagnálás	Növekedés-csökkenés
Stagnálás	Stagnálás-növekedés	Stagnálás-stagnálás	Stagnálás-csökkenés
Csökkenés	Csökkenés-növekedés	Csökkenés-stagnálás	Csökkenés-csökkenés

Megjegyzés: Az intervallum változásai:

Növekedés: +10% vagy fölött; **Stagnálás:** -9,9% – +9,9%;

Csökkenés: - 10% vagy alatta

H = Háló P = Piac (versenyszféra)

1. táblázat. A transzformációs dinamika különböző típusai⁵⁵

A fenti terminológiát és osztályozást használva országos szinten az adott időszakban két típus volt jellemző (4. ábra). 2002-ig a versenyszféra kibocsátása nőtt, s ekkor a pártállami hálóé csökkent, ami a pártállami *háló abszolút visszahúzódását* jelzi. 2002 után a háló *relatív visszahúzódása* tapasztalható: mindkét szféra kibocsátása nőtt, de a versenyszféraé nagyobb ütemben.⁵⁶

A 2. táblázat az országoshoz képest két adminisztratív szinttel lejjebb, a prefektúrák esetében érzékelteti az egyes dinamikatípusokat. A táblázatból látható, hogy itt is a háló abszolút visszahúzódását jelző típus a domináns. Ezt a típust gyakoriságban a háló relatív visszaszorulása követi, csakúgy, mint az országos adatok esetében.

kombinációját tartalmazzák: amikor mindkét szféra nő, egyenlő sebességgel, vagy egyik gyorsabban a másiknál; amikor mindkét szféra csökken, vagy egyenlő sebességgel, vagy egyik lassabban a másiknál; amikor csak az egyik szféra nő, miközben a másik csökken; amikor az egyik stagnál és a másik vagy nő vagy csökken; amikor mindkettő stagnál. A gyakorlatban ezekből a lehetőségekből kilenc fordul elő.

⁵⁵ A változási intervallumok csak látszólag nagyok, mivel nem egy, hanem öt évre vonatkoznak. Ebben az esetben az intervallumok elég kicsik a növekedés, stagnálás és csökkenés méréséhez.

⁵⁶ Az irány mellett a sebességet úgy mértük, hogy egymáshoz viszonyítottuk a növekedés ütemének nagyságát a két szférában.

■ relatív visszahúzóadás
 ▤ abszolút visszahúzóadás

P \ H	N	S	Cs	Σ
N	28,7	9,7	47,3	85,7
S	0,4	0,0	2,2	2,6
Cs	6,5	0,4	5,0	11,9
Σ	35,6	10,1	54,5	100,0

Megjegyzés: N, S, Cs = nő, stagnál, csökken; H=háló, P=versenyszféra (piac)

2. táblázat. A transzformációs dinamika típusainak eloszlása a prefektúrák szintjén 1999 és 2004 között. (Az adatok a University of Michigan China Data Center adatbázisából származnak.)

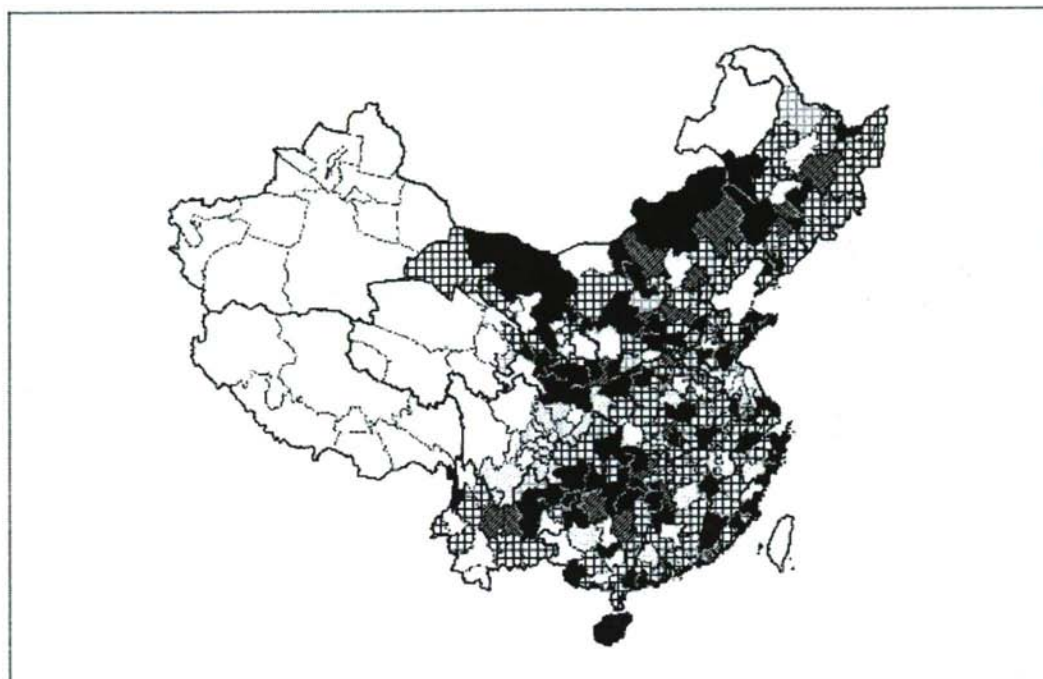
Az 1. térkép, amely a különböző dinamikatípusok térbeli eloszlását ábrázolja a prefektúrák szempontjából, differenciált képet tár elénk.⁵⁷ Kevés tartomány homogén: egyes tartományokon belül a prefektúrák sokféle típusú transzformációs dinamikát jelenítenek meg, másutt az azonos típusba tartozó prefektúrák tartományi határokon átnyúló klasztereket képeznek. Szóróványosan találhatunk olyan prefektúrákat, melyek szomszédjaikkal ellentétes dinamikátípust mutatnak, valamint olyan elszigetelt prefektúrákat is, melyeket más dinamikájú prefektúrák homogén klasztere vesz körül.⁵⁸ Azt is észrevehetjük, hogy a partmenti sáv dinamikája a prefektúrák szempontjából nem homogén, ellentétben a fejlettségi mutatók által nyújtott szokásos képpel. Ezt a vizuális benyomást eta-négyzet- és szignifikancia-számítások⁵⁹ is alátámasztják.

⁵⁷ Prefektúra szinten számos esetben előfordult, hogy egyes nyugati térségekre nem voltak a vizsgált időszakban összehasonlítható adatok. Így ezek a területek, ahol egyébként jóval kevesebb (és kisebb népességszámmal, szerényebb gazdasági teljesítménnyel rendelkező) prefektúra található, fehérén maradtak.

⁵⁸ E térbeli sajátosságok okait és következményeit a rendelkezésre álló adatokból nem tudjuk felmérni. Ez a kutatás következő fázisában tervezett terepmunka feladata.

⁵⁹ Jelen esetben az eta-négyzet-számítás és a szignifikancia-tesztek vizsgálati tárgya az volt, hogy a transzformációs dinamika egyes típusaihoz tartozó megfigyelési egységek mennyiben bizonyulnak hasonlóknak a „szokványos” gazdasági fejlettségi mutatók értéke alapján. Az eredmények szerint az azonos dinamikatípushoz tartozó prefektúrák rendkívül eltérőek a

Nincs tehát összefüggés a transzformációs dinamika típusa és a gazdasági fejlettség szintjét tükröző mutatók között.⁶⁰

A kibontakozó és a hálózati szféra változásai (1999–2004)

abszolút értékben, a bruttó kibocsátás értéke alapján, N=346

□	nincs adat	(67)
■	P: növekedés	H: növekedés (80)
▨	P: növekedés	H: stagnálás (27)
⊕	P: növekedés	H: csökkenés (132)
▩	P: stagnálás	H: növekedés (1)
⊞	P: stagnálás	H: csökkenés (6)
□	P: csökkenés	H: növekedés (18)
▧	P: csökkenés	H: stagnálás (1)
▩	P: csökkenés	H: csökkenés (14)

1. térkép. A transzformációs dinamika típusainak prefektúra szintű eloszlása 1999 és 2004 között. (Az adatok a University of Michigan China Data Center adatbázisából származnak.)

„szokványos” fejlettségi mutatók tekintetében, míg a hasonló gazdasági fejlettségű területegységek számos eltérő dinamikatípus között oszlanak meg.

⁶⁰ Csanádi, Spatial disparities of system ...2009

Vajon mennyire állandóak időben és térben ezek a jellegzetességek? Ha a vizsgált 1999–2004 közötti időszakot az országos adatoknál észlelt időbeli változások szerint a prefektúrák esetében is kettébontjuk, mégpedig az országos adatok alapján szemmel is látható váltás évében (2002), az országoshoz hasonló eredményre jutunk. A két időszakot tekintve a hangsúly a háló abszolút visszahúzódsáról a relatív visszahúzódsra helyeződik át. Ezt a dinamikaváltást tükrözi statisztikailag a 3. táblázat, illetve földrajzilag a 2.a. és 2.b. térkép.

P \ H	N	S	Cs	Σ
N	20,7	17,6	51,6	89,9
S	0,0	0,0	0,8	0,8
Cs	0,4	0,4	8,6	9,4
Σ	21,1	18,0	61,0	100,0

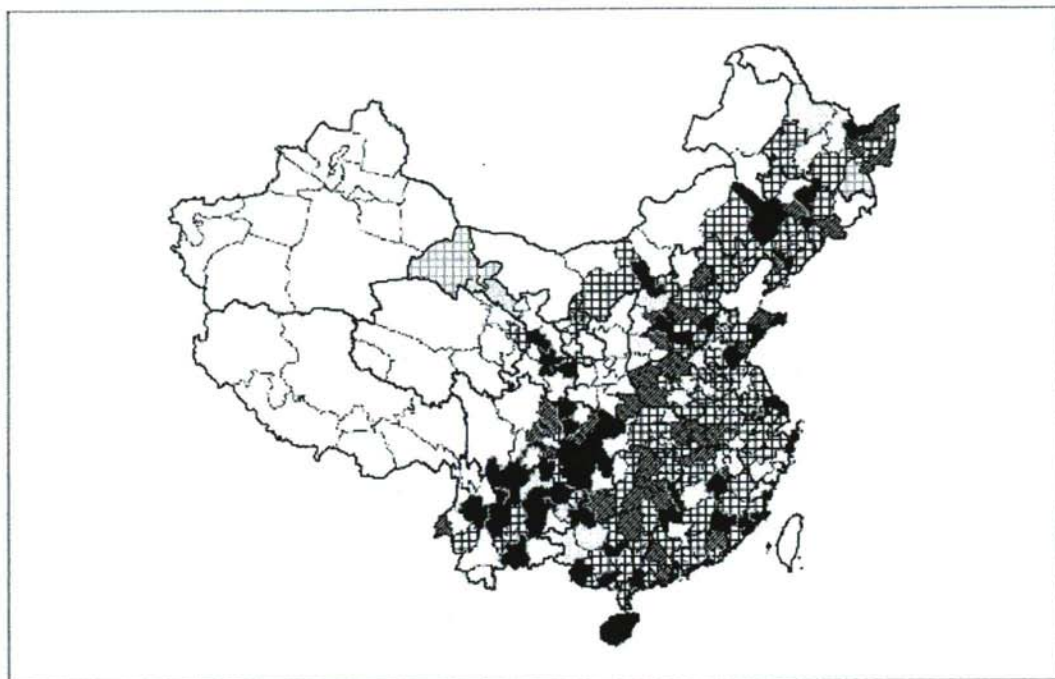
A transzformációs dinamika
különböző típusai 1999 és 2002 között

P \ H	N	S	Cs	Σ
N	41,5	19,0	23,7	84,2
S	0,0	0,0	0,3	0,3
Cs	9,5	0,6	5,4	15,5
Σ	51,0	19,6	29,4	100,0

A transzformációs dinamika
különböző típusai 2002 és 2004 között

3. táblázat. A domináns dinamikatípus változása a prefektúrák szintjén 1999 és 2004 között. (Az adatok a University of Michigan China Data Center adatbázisából származnak.)

A 2.a. és 2.b. térképen nemcsak a két jellegzetes dinamika közötti váltás érzékelhető. Van néhány tartomány (Jiangsu, Guizhou és Chongqing, illetve részben Sichuan), ahol prefektúra szinten egy másik típusú dinamika koncentrált megjelenése tapasztalható. E tartományokon belül az első időszakban a prefektúrákra általában jellemző két típus – a háló relatív és abszolút visszahúzódsa – dominál. A második időszakra viszont ezek a típusok a versenyszféra abszolút visszahúzódsába váltottak át. Ezeken a területeken tehát lelassult a gazdasági átalakulás, hiszen ez a típus a háló kibocsátásának növekedését és a versenyszféra kibocsátásának csökkenését mutatja. A lassulás ennyire lokalizálható okait csak mélyebb, eseti vizsgálódás tárhatja fel.

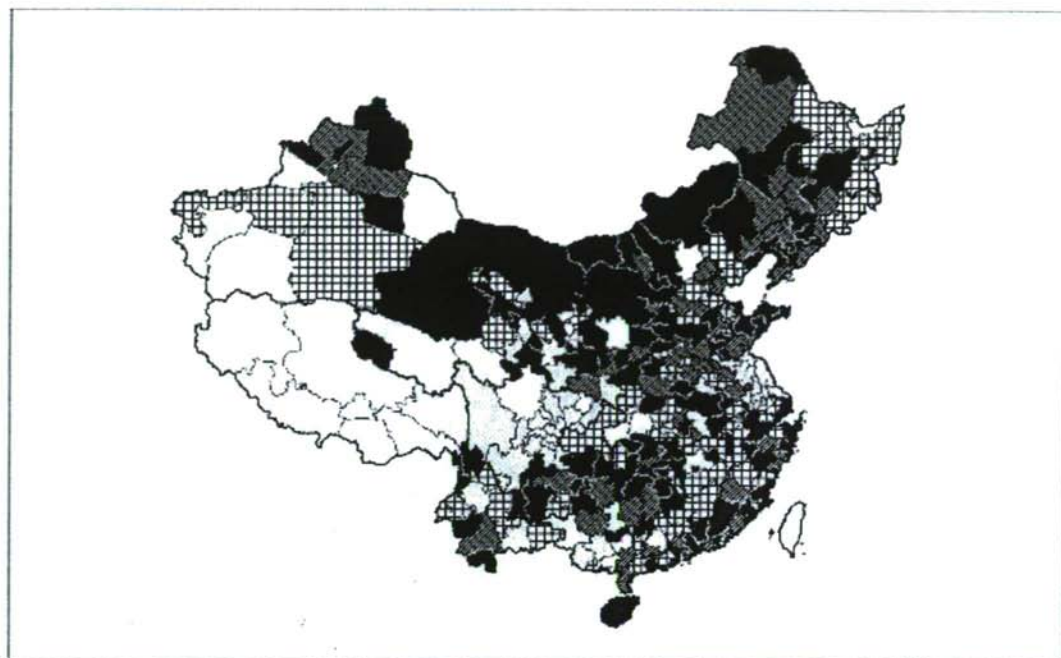

A kibontakozó és a hálózati szféra változásai (1999-2002)

abszolút értékben, a bruttó kibocsátás értéke alapján; N=346

□	nincs adat		(90)
■	P: növekedés	H: növekedés	(53)
▨	P: növekedés	H: stagnálás	(45)
▩	P: növekedés	H: csökkenés	(132)
⊕	P: stagnálás	H: csökkenés	(2)
◻	P: csökkenés	H: növekedés	(1)
▧	P: csökkenés	H: stagnálás	(1)
▦	P: csökkenés	H: csökkenés	(22)

2.a. térkép. A transzformációs dinamika különböző típusai, valamint térbeli eloszlásuk 1999 és 2002 között. (Az adatok a University of Michigan China Data Center adatbázisából származnak.)

A kibontakozó és a hálózati szféra változásai (2002-2004)

abszolút értékekben, a önmű köbocsátás értéke alapján; N=346

□	nincs adat		(30)
■	P: növekedés	H: növekedés	(131)
▨	P: növekedés	H: stagnálás	(60)
▩	P: növekedés	H: csökkenés	(75)
▧	P: stagnálás	H: csökkenés	(1)
▦	P: csökkenés	H: növekedés	(30)
▤	P: csökkenés	H: stagnálás	(2)
▥	P: csökkenés	H: csökkenés	(17)

2.b. térkép. A transzformációs dinamika különböző típusai és térbeli eloszlásuk 2002 és 2004 között. (Az adatok a University of Michigan China Data Center adatbázisából származnak.)

Összefoglalva a fentieket: a prefektúrák szintjén a dinamikatípusok térbeli eloszlása nem követi a gazdasági mutatók hagyományos térbeli eloszlását a keleti, középső és nyugati régiók szerint. A transzformációs dinamika különböző típusai nem korrelálnak egyetlen, a felhasznált adatbázisban szereplő gazdasági fejlettségi mutatóval sem. Az uralkodó transzformációs dinamika a vizsgált időszak egészében az aggregáció különböző szintjein a "háló abszolút visszahúzódása" volt. Ez a statisztikai sajátosság megfelel a rendszerátalakulás elméleti fogalmának: a pártállami háló visszahúzódik a gazdasági alrendszerből, miközben a hálón kívüli (verseny) szféra kibontakozik. A vizsgált időszakot

felbontva, 2002 körül változás történt. Az addig domináns típus helyett egy másik dinamika vált jellemzővé: a háló abszolút visszahúzódsát a háló relatív visszahúzódsa váltotta föl. 2002 után mind a hálózhoz tartozó, mind a versenyszférához tartozó gazdasági egységek kibocsátásában növekedés tapasztalható, de ez utóbbiak növekedése gyorsabb volt. A domináns típusváltás ellenére mind országos, mind prefektúra szinten jellemzően a versenyszféra növekedése tapasztalható. A gazdasági rendszerben tehát átalakulás megy végbe, miközben a háló egyaránt növekedhet, csökkenhet, vagy stagnálhat.

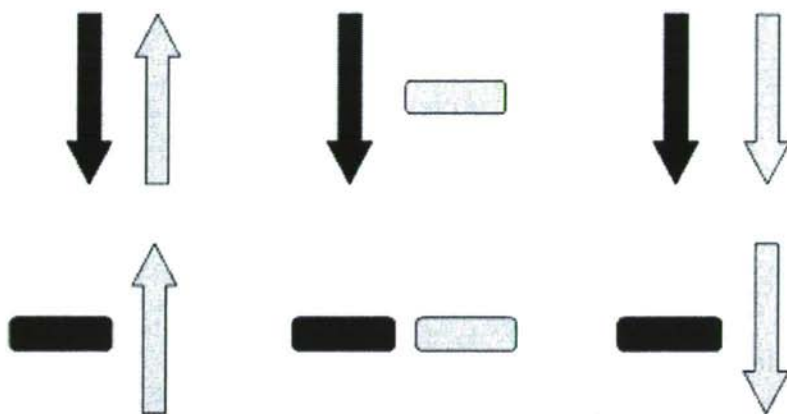
5. ábra: A jellegzetes transzformációs dinamika típusok a gazdasági növekedés körülményei között (Megjegyzés: a fekete szín a versenyszférát, a szürke a hálót jelzi)

A gazdasági szféra átalakulása eddig Kína makrogazdasági növekedése mellett zajlott. A világgazdasági recesszió azonban „átírja” az eddigi kontextust. 2008 utolsó negyedétől a nemzetgazdaság 1. és 2. ábrán megjelenített mutatóinak (GDP, export, beruházások, import, valutatartalékok és külföldi tőkebefektetések) növekedési üteme lassulni kezdett, vagy stagnált, sőt csökkenésbe ment át. A változás nyomán újfajta, térben eltérő gazdasági és társadalmi feszültségek keletkeztek. A válság okozta feszültségek keverednek a megelőző növekedési periódus során kialakultakkal. Kérdés, hogy milyen változásokat hoz a gazdasági visszaesés a rendszer átalakulásában és az átalakulás dinamikájában?

A transzformációs dinamika típusainak feltételezett átrendeződése és következményei gazdasági visszaeséskor

Miközben a transzformációs dinamika típusai és a gazdasági fejlettségi mutatók között nem mutatható ki korreláció, egészen erős és szignifikáns kapcsolat tárul fel a transzformációs dinamika bizonyos típusai, és bizonyos gazdasági, kiváltképp a globális növekedésre vagy recesszióra érzékenyebb mutatók *dinamikája* között. Ilyen a GDP-nek, a foglalkoztatotti létszámnak és a fogyasztási cikkek kiskereskedelmi forgalmának változása. Részben emiatt számítunk arra, hogy a globális recesszió, amely a korábbi növekedési ütemhez képest makroökonómiai visszaeséshez vezet, a *domináns transzformációs dinamikában is változást* okoz. A transzformációs dinamika eddig jelentéktelen gyakoriságú típusai kerülhetnek majd előtérbe. Ennek oka, hogy a világgazdasági válság hatására az ország makrogazdasági növekedése visszaesik, ezen belül jelentősen csökken az exportorientált ágazatok termelése és felhasználása, melyek 80 százaléka a versenyszférában működik. E dinamikatípusok előtérbe kerülését az is elősegíti, hogy a nagy jelentőségű állami gazdaságélénkítő programok zöme a pártállami hálózhoz tartozó gazdasági egységek számára kedvező.⁶¹ Hatására a versenyszféra dinamikája csökken, a *gazdasági átalakulás folyamata lelassul*.

⁶¹ Ezt az is tükrözi, hogy a tervezett kiadások 38 százalékát infrastruktúra-építésre szánják. Economic Observer On-line eeo.com.cn China's Stimulus Package: A Breakdown of Spending. 2009.03.07

6. ábra: A jellegzetes transzformációs dinamika típusok a gazdasági lassulás, vagy visszaesés körülményei között (Megjegyzés: a fekete szín a versenyszférát, a szürke a hálót jelzi)

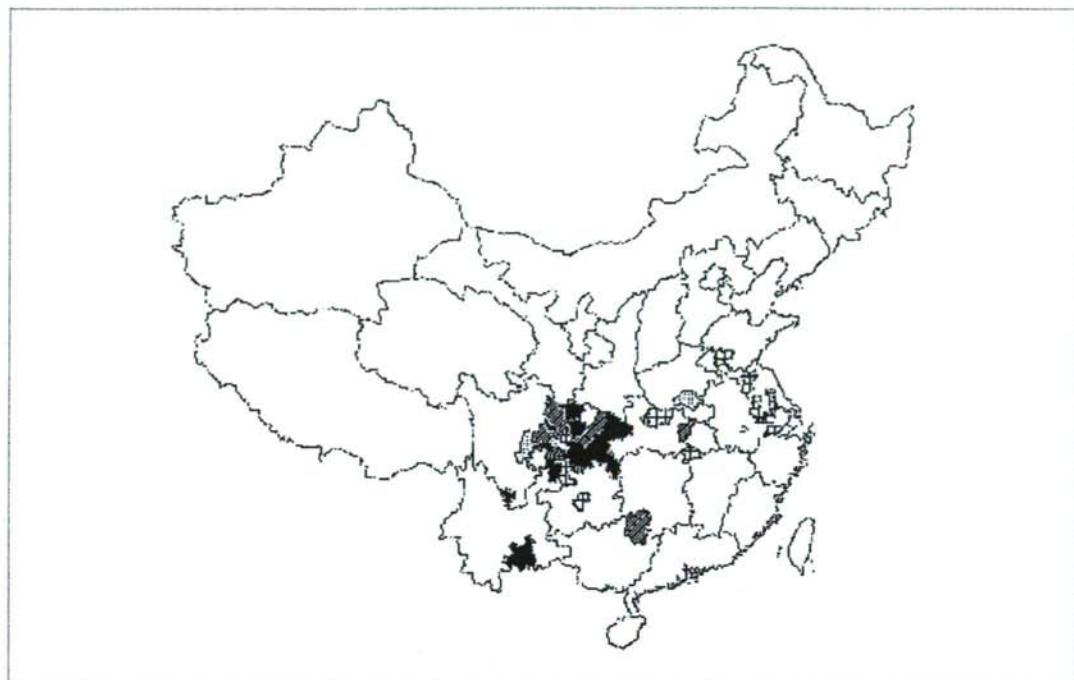
A versenyszféra kibocsátásának csökkenése, illetve stagnálása mellett a pártállami háló kibocsátása egyaránt nőhet, stagnálhat, vagy csökkenhet (6. ábra), vagyis az átalakulás lelassul. Természetesen az ábrán jelzett országos szinten jellemző dinamikatípusok a prefektúrák szintjén térben eltérően érvényesülnek, s így eltérően is hatnak a helyi gazdasági szférák átalakulására. Ahol ezek a dinamikatípusok válnak uralkodóvá, ott megnő az alkalmazkodási kényszer. Feltételezzük, hogy a makroökonómiai lassulás közepette az új dinamika okozta alkalmazkodási kényszer nemcsak a gazdasági alszférára hat, hanem a társadalmi, kormányzati és politikai alrendszerre is.

A cikk további elemzése előrejelzés. Ez természetesen nem lehet olyan részletekbe menő, mint a tanulmány első része, amely közvetlen tényeken, koherens országos és prefektúra szintű statisztikán alapult. A második rész olyan elméleti, statisztikai és tapasztalati tényekre támaszkodik, melyek csak áttételesen utalhatnak a gazdasági lassulás vagy visszaesés következményeire.

Az előrejelzés elméleti háttere az IPS-modell elgondolásain nyugszik: eszerint a gazdasági körülmények rosszabbodása erőteljesebb alkalmazkodási törekvéseket vált ki a pártállami háló szereplői részéről. A modell alapján a pártállami hálón belüli cselekvések intenzitása akkor nő, amikor a kivonható és elosztható források köre szűkül. A forráshiány következtében lazul a háló összetartó ereje, s ez nehezíti a háló újratermelődését is. Erőteljesebb alkalmazkodási törekvések akkor alakulnak ki, amikor a hálón kívülről ható gazdasági nyomás és a hálón belül a csökkenő források hatására erősödő reprodukciós nyomás egybeesik. A modell alapján ez az egyidejűség képezi a politikai átalakulás gazdasági előfeltételeit. Az átalakulás ezzel összefüggő szerkezeti előfeltételei is adottak: a párt, az állam és a gazdasági döntéshozók közötti szövevényes függőségi és érdekérvényesítési viszony következtében minden gazdasági döntés, illetve folyamat közvetlenül hat a politikai szféra stabilitására, ahogy minden politikai döntés közvetlenül

érinti a gazdasági szférát. A gazdasági és szerkezeti kényszerek eme egybeesése előzte meg, illetve kísérte a pártállamok politikai átalakulását 1989-ben és a '90-es évek elején Kelet-Európában. E kényszerek egybeesését esettanulmányok is alátámasztják: erre utalnak a magyar és a román pártállami rendszerek átalakulásának körülményei, és az átalakulás eltérései (Csanádi, 2006). A kínai pártállami szerkezet sajátossága, hogy a hálón belül elosztható források erősen függenek a hálón kívüli (hazai és nemzetközi) versenyszféra dinamikájától. Ugyanakkor e szférában alakult ki leginkább a válság hatásaiként megjelenő külső nyomás: az FDI beáramlásának csökkenése, az exportlehetőségek beszűkülése, az exportból származó bevételek visszaesése. A külső nyomás következményeként alakulnak ki a belső reprodukciós nehézségek: a termelés csökkenése, a tömeges vállalatbezárások, a főként migráns tömegeket érintő elbocsátások, valamint az ezt követő tömegelégedetlenség stb. Az egyidejűség politikai következményeire Kínán belül is adódott már közvetett gyakorlati példa. Elég, ha az 1995 és 2002 között lezajlott járási és megyei félszabad választásokat megelőző gazdasági körülményekre gondolunk (Lai, 2008). Értelmezésünk szerint a félszabad választások a háló visszahúzóódását jelentik az állami és politikai színterről, hiszen az érintett pozíciókat (helyi kormányzat elnöke és helyettese, valamint párttitkár) egyébként felsőbb kinevezéssel töltötték be. Maga az eljárás pedig egy hálón kívüli eszköz (kampány, többes jelöltség, titkos szavazás) részleges alkalmazását jelenti. Az alábbi két térkép (3.a. és 3.b.) a korábbi két időszakban jelzi azon prefektúrák transzformációs dinamikáját, ahol járási és megyei szinten félszabad választások történtek. Láthatjuk, hogy éppen ezek voltak azok a klaszteresedő térségek, ahol a gazdasági átalakulás lelassult 2002–2004 között. Ha a szokásostól eltérően előbb a második időszakot vesszük szemügyre, láthatjuk, hogy ezekben a prefektúrákban 2002 és 2004 között azok a dinamikatípusok voltak jellemzőek, amelyek jelenleg a világgazdasági válság hatásaként jóslatunk szerint dominánsá válhatnak. E dinamikatípusok gyakorlatilag két tartományra koncentrálódtak: Sichuanra és Jiangsura. Ha ezután vesszük szemügyre az első időszakot, és összehasonlítjuk ennek dinamika típusait a másodikéval, szintén az országosan előrejelzett tendenciát láthatjuk: a korábban domináns típusok – a háló abszolút és relatív visszahúzóódása – helyett kerül a versenyszféra abszolút visszahúzóódása előtérbe a második időszakban. Ez az a dinamikaváltás, amelyet a jelenlegi helyzetben országos szinten előrejelzünk. Ha ehhez hozzávesszük azt is, hogy a két időszakban mekkora volt a félszabad választások gyakorisága, kiderül, hogy az első időszakban az esetszám 300 volt, míg a második időszakban, amikor a gazdasági visszaesés a prefektúrákban bekövetkezett, 2000 fölé emelkedett.⁶²

⁶² Sajnálatos módon nincs adatunk a transzformációs dinamika típusáról 1995-re vonatkozóan, amikor 10 járásban volt félszabad választás.

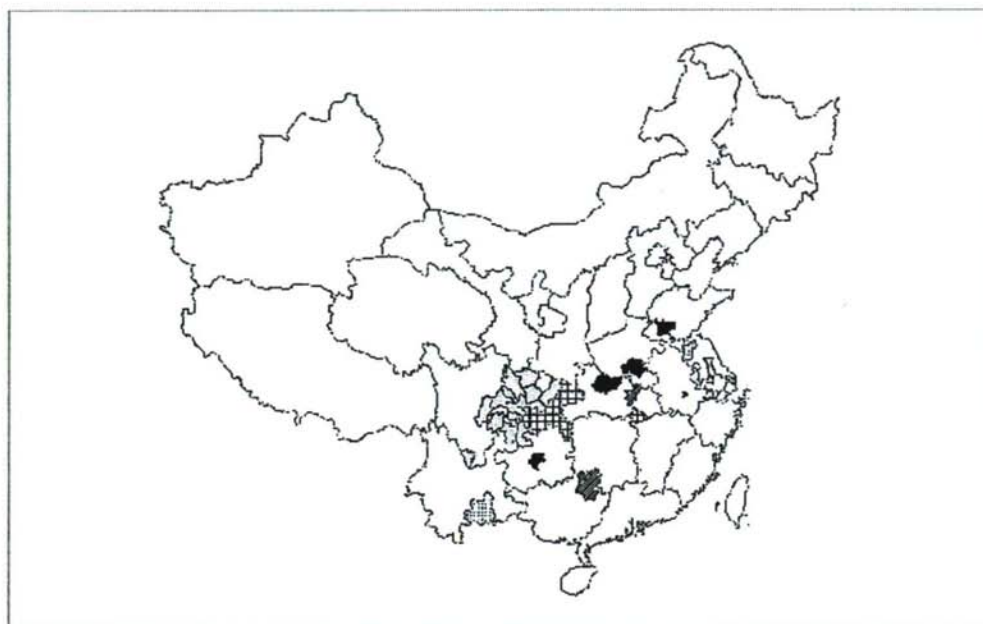

A kibontakozó és a hálózati szféra változásai (1999-2002)

abszolút értékekben, a bruttó laborerőérték alapján, N=34

	nincs adat	(2)
	P növekedés	H: növekedés (9)
	P növekedés	H: stagnálás (7)
	P növekedés	H: csökkenés (13)
	P csökkenés	H: csökkenés (3)

3.a. térkép. A háló relatív és abszolút visszahúzódása azokban a prefektúrákban, ahol félszabad választásokat tartottak járási, illetve megyei szinten (300 esetben 1998-ban). (Az adatok a University of Michigan China Data Center adatbázisából, valamint Lai, Hairong 2008-as kutatásaiból származnak.)

A kibontakozó és a hálózati szféra változásai (2002-2004)

abszolút értékek, a bruttó kibontakozási értéke alapján, N=34

□	nincs adat			(1)
■	P: növekedés	H: növekedés		(5)
▨	P: növekedés	H: stagnálás		(3)
▩	P: növekedés	H: csökkenés		(3)
□	P: csökkenés	H: növekedés		(19)
□	P: csökkenés	H: stagnálás		(1)
□	P: csökkenés	H: csökkenés		(2)

3.b. térkép. A háló relatív és abszolút visszahúzódása azokban a prefektúrákban, ahol félszabad választásokat tartottak járási szinten (2000 esetben 2002-ben). (Az adatok University of Michigan China Data Center adatbázisából, valamint Lai (2008) kutatásaiból származnak.)

A félszabad választások esete azt a benyomást kelti, hogy a háló már rövid távon is érzékenyen reagál a versenyszféra abszolút visszahúzóására, mégpedig a politikai alrendszerből való visszahúzóással.⁶³ A kérdés az, hogy vannak-e előjelei a következő időszakra jóslt dinamikaváltásnak, és milyen területek lehetnek ezeknek leginkább kitéve az országon belül?

⁶³ Ugyanakkor ez sem volt általánosítható szabály. Ilyen járási szintű választások más, eltérő dinamikatípussal rendelkező prefektúrákban is történtek, továbbá e két tartományon kívül és belül egyaránt voltak olyan prefektúrák, melyek ugyanilyen dinamikatípust mutattak, mégsem került sor félszabad választásokra. Ráadásul nem tudjuk, hogy a prefektúrákat jellemző dinamika, illetve a két szinttel ez alatt bekövetkező fél-szabad választások okai miért tűnnek egymással kapcsolatban lévőnek. Azt sem tudjuk, hogy a félszabad választások térbeli koncentrációja miért volt ilyen nagyfokú. Mindezek okait csak terepmunka tárhatja fel.

Az előfeltételek kialakulásának és a növekvő adaptációs nyomásnak a kezdeti jelei

A Világbank negyedéves jelentése szerint Kína gazdasága jelentősen lelassult 2008 első 10 hónapjában. A hozzáadott érték növekedése az iparban még radikálisabban lassult: októberben 8,2% volt évenkénti összehasonlításban. 2001 óta ez volt az első eset, hogy a növekedés tíz százalék alá süllyedt.⁶⁴ A januári hivatalos beszámoló szerint Kína gazdasági növekedése 6,8 százalékra esett vissza a decemberrel záruló negyedévben az egy évvel korábbihoz képest. Néhány elemző a 2009-re szóló előrejelzését 5 százalékra becsülte.⁶⁵ A Világbank tavaly decemberben azt jelezte előre, hogy a magánszektor beruházásait valószínűleg megnehezítik a kedvezőtlen külső kilátások és az ingatlanpiac folytatódó gyengesége. Megítélésük szerint a magánfogyasztás növekedése is gyengül 2009-ben. Azt jósolják, hogy a következő három évben a közepes méretű befektetett vagyonnal rendelkező exportőrök 95 százaléka csődbe mehet. Kínában az ilyen méretű vállalkozások adják a városi munkahelyek háromnegyedét, a GDP 60 százalékát, ők foglalkoztatják a migránsok és a munkaerőpiacra újonnan belépők millióit.⁶⁶ A Világbank tanulmánya szerint 2009-ben – beleértve azokat a 2008-ban végzeteket is, akik még nem találtak munkát – több mint 7 millió egyetemet és főiskolát végzett fiatal fog állást keresni.⁶⁷

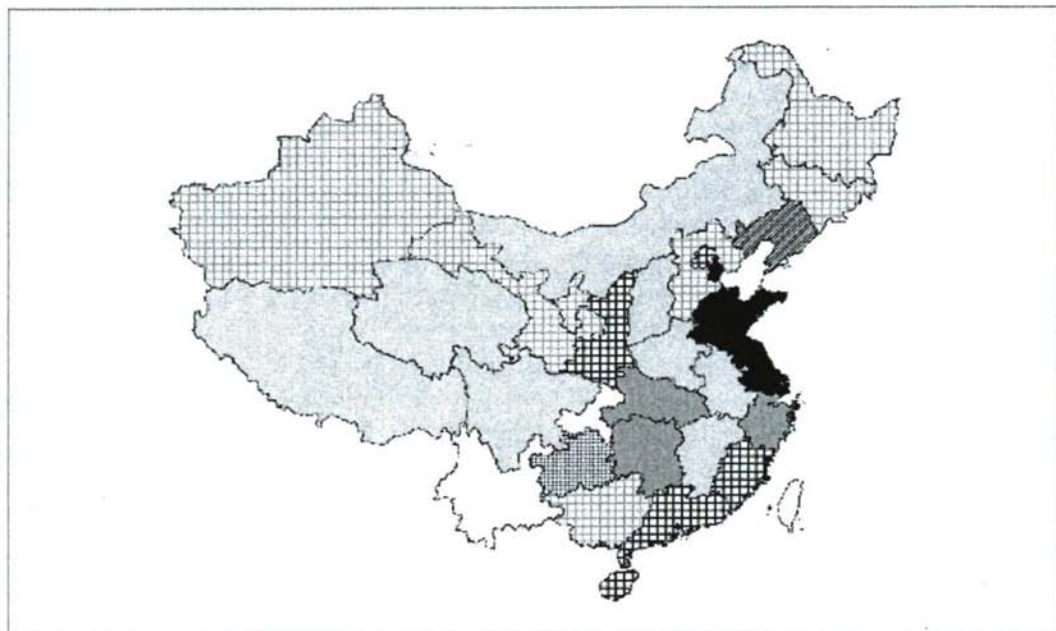
A növekedés nemzeti szintű gazdasági mutatói elfedik a területek közötti eltéréseket is. A 4. térkép ábrázolja a külföldi tőkebeáramlás irányát tartományi szinten. Látható, hogy a külföldi tőke leginkább a partmenti tartományokba áramlik. Feltételezzük, hogy ezek azok a tartományok, amelyek a leginkább ki vannak téve a visszaesésnek a globális válság következtében. Nem lehet azonban megjósolni a külföldi tőkebefektetések csökkenésének eltérő következményeit, hiszen nem tudjuk felmérni az adott tartományban játszott szerepük fontosságát.

⁶⁴ China Quarterly Update, December 2008 <http://go.worldbank.org/4Z57X7K3M0>

⁶⁵ 'China: Up to 26 million migrants now jobless' By Anita Chang, The Associated Press, Feb. 2, 2009, 7:49a.m. Chang, Feb. 2, 2009, hivatkoznak Chen Xiwen-re, aki a Central Rural Work Leading Group, igazgatója, amely a központi kormány egyik tanácsadó testülete <http://www.chron.com/disp/story.mpl/ap/world/6242084.html>

⁶⁶ 'China Boomtown Wither as Buyers Push Worker Rights', John Liu, Stephanie Wong, December 8, 23:01 EST <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601109&sid=aPWSbqzzJIG4&refer=home>

⁶⁷ 'China seen facing wave of unrest in 2009', by Chris Buckley referring to Huang Huo, interviewed reporter of Xinhua News Agency, Tue Jan 6, 2009 6:27am EST <http://ca.reuters.com/article/topNews/idCATRE5050F520090106?pageNumber=2&virtualBrandChannel>

A tartományok az egy főre jutó külföldi tőkeberuházások (FDI) értéke és változását alapján (1990-2006)
érték: 1990, változás: 1990-2006

■	nincs adat	(5)
■	magas egy főre jutó FDI - növekvő	(4)
■	magas egy főre jutó FDI - stagnáló	(1)
■	magas egy főre jutó FDI - csökkenő	(5)
■	közepes egy főre jutó FDI - növekvő	(6)
■	közepes egy főre jutó FDI - stagnáló	(7)
■	alacsony egy főre jutó FDI - növekvő	(8)
■	alacsony egy főre jutó FDI - csökkenő	(1)

4. térkép. A beáramlott külföldi tőke (FDI) értéke és változási dinamikája a tartományokban 1990 és 2006 között. (Az adatok a University of Michigan China Data Center adatbázisából származnak.)

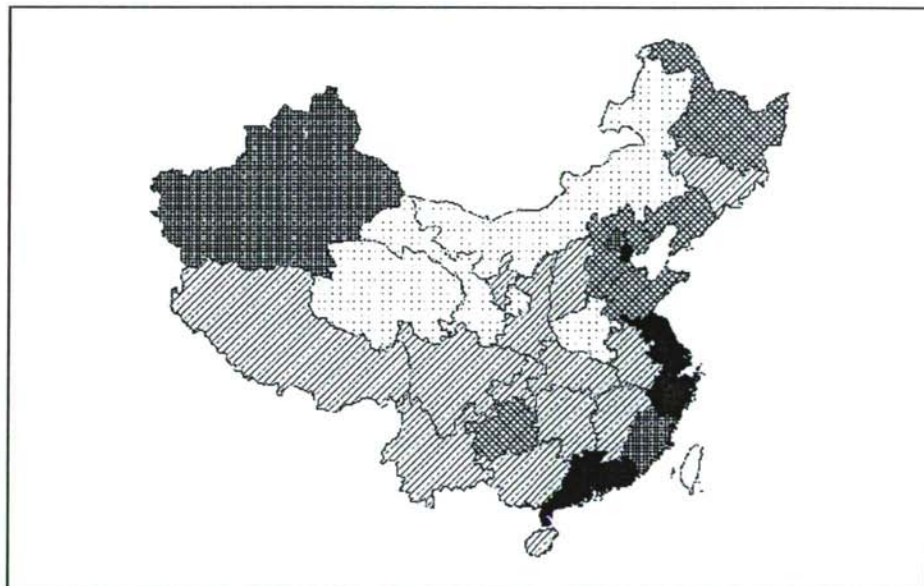
A nemzetközi válság Kína exportérzékenysége miatt is tartósan jelentős külső nyomást gyakorol a gazdaságra,⁶⁸ hiszen a GDP körülbelül 40 százalékát az export adja. A szakemberek az exportnövekedés drasztikus visszaesésével számolnak. Előrejelzéseik szerint a globális recesszió következtében az export várhatóan 19 százalékkal esik vissza 2009 első negyedében.⁶⁹

⁶⁸ 'Negative economic indicators pile up as China is hit by global capitalist crisis' by Jorge Martin Friday, In Defense of Marxism, 12. December, 2008 based on the report of the annual meeting of the Central Economic Work Conference. <http://www.marxist.com/china-hit-by-global-capitalist-crisis.htm>

⁶⁹ A Nemzeti Statisztikai Hivatal egyik munkatársára hivatkoznak a 'China's Exports Probably Declined Most in a Decade' referred source: <http://www.bloomberg.com/> December 01-09-2009 http://news.stonebtb.com/Global_Trade/15641-China-s-Exports-Probably-Declined-Most-in-a-

A kivitel visszaesésének mértéke ágazatonként jelentős eltéréseket mutat. 2008-ban csak a játékiparban – amely a világ játékeinak 70 százalékát termeli – a 3631 vállalat fele jutott csődbe.⁷⁰ Olyan iparágak mint a háztartási eszközök gyártása és az acélszektor a megrendelések visszaesését tapasztalják, és sok acélgyártó függeszti fel, vagy fogja vissza a termelést, ami mérsékli az olaj és a gáz iránti keresletet.⁷¹ A recesszió hatására Kína olajkereslete erőteljesen visszaesik, és a felhasználó ágazatok termékkészletei felduzzadnak. 2008-ban a hullámvölgy már érezhető volt az építőiparban is, amely a kínai gazdasági növekedés egyik legfontosabb motorja: Az építőipar az állóeszköz-beruházások negyedét adja és 77 millió embert foglalkoztat.⁷²

A szektoronkénti eltéréseket térbeli eltérések tetézik. Az 5. térkép az export részarányát mutatja a tartományi GDP-hez viszonyítva. A GDP exporthányadának szempontjából a legsérülékenyebbek Guangdong (91,53 %), Shanghai (91,24 %) és Jiangsu (60,55 %). Ezek azok a tartományok, amelyek a legvonzóbbak voltak a külföldi tőke számára (4. térkép), itt a legnagyobb a piaci szféra kibocsátáson belüli aránya az állami és a szövetkezeti egységek termeléséhez viszonyítva (Csanádi, 2009).

Decade-in-December.shtml

⁷⁰ 'In China, anger rises as economy falls' by Barbara Demick Los Angeles Times

[http://www.latimes.com/news/nationworld/world/la-fg-china-politics12-](http://www.latimes.com/news/nationworld/world/la-fg-china-politics12-2008dec12,0,2413482.story)

2008dec12,0,2413482.story based on figures from the General Administration of Customs.

⁷¹ 'China's oil demand falls sharply amid global crisis: top producer', BEIJING (AFP) Nov 16, 2008.

<http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5i4rqcwkt0acYII7GFWNVUYjDo3Rw>

⁷² 'Negative economic indicators pile up as China is hit by global capitalist crisis' Jorge Martin, 12 December, 2008 <http://www.marxist.com/china-hit-by-global-capitalist-crisis.htm>

Az export értéke a GDP százalékában (2007)

■	50,0 - 91,6	(5)
▣	25,0 - 49,9	(3)
▤	10,0 - 24,9	(5)
▥	5,0 - 9,9	(14)
□	5,0 alatt	(4)
□	nincs adat	(3)

5. térkép. Az export értéke a GDP százalékában 2007-ben (Az adatok Kína 2008-as statisztikai évkönyvéből és a pekingi Kereskedelmi Minisztérium 2007. évi havi értesítőiből származnak)

A gazdasági lassulás nyilvánvalóan erőteljesen hat a foglalkoztatottságra is. A hivatalos adatok szerint a munkanélküliség máris emelkedik. Ezek a statisztikák azonban nem fedik le az ország 130 millióra becsült migráns népességét, hiszen ennek jelentős részét nem regisztrált dolgozók képezik a városi körzetekben. A valós munkanélküliségi rátát – beleértve tehát a migráns munkanélkülieket is – 12 százalékra taksálják a hivatalos 4 százalékkal szemben, és ez jövőre várhatóan 14 százalékra romlik, ami jelentős belső nyomást gyakorolhat a rendszer újratermelődésére.⁷³

A politikai sebezhetőség térbeli különbségei tovább nőnek, ha a migránsok tartományok közötti áramlását vesszük figyelembe, ahogy azt a 6. térkép ábrázolja. A migráció céltartományainak térbeli megoszlása hasonló hasonló súlypontokat jelez, mint az egy főre jutó GDP, az export/GDP arányának és a külföldi tőkebefektetéseknek az eloszlása. A térkép nem mutatja a tartományokon belüli migrációt, ami az összes migrációnak több mint a fele. Mutatja viszont azon migránsok számát és egymáshoz mért arányát, akik az adott tartományból vándoroltak el, illetve az adott tartományba vándoroltak be. A térkép érzékelhetővé teszi azt a kettős feszültséget, amelyek az elbocsátások nyomán azokon a területeken keletkezhetnek, ahonnan a munkás elvándorolt, és azokon is, ahol munkanélkülivé vált.⁷⁴

Egy kormányzati felmérés (Ministry of Human Resources and Social Security) kimutatta, hogy Kína 130 millióra becsült migráns népességének fele utazott haza a holdújévkor 2009-ben, és azok nyolcvan százaléka tért vissza az ünnepek után.⁷⁵ A szakértők a munkanélkülivé vált migránsok számát 2009-re 20-25 millióra becsülik (Huang, 2009). A Kínai Társadalomtudományi Akadémia legutóbbi jelentése szerint 2008 második felében közel 33 millió városi lakos (migráns és helybeli) veszítette el munkáját.⁷⁶

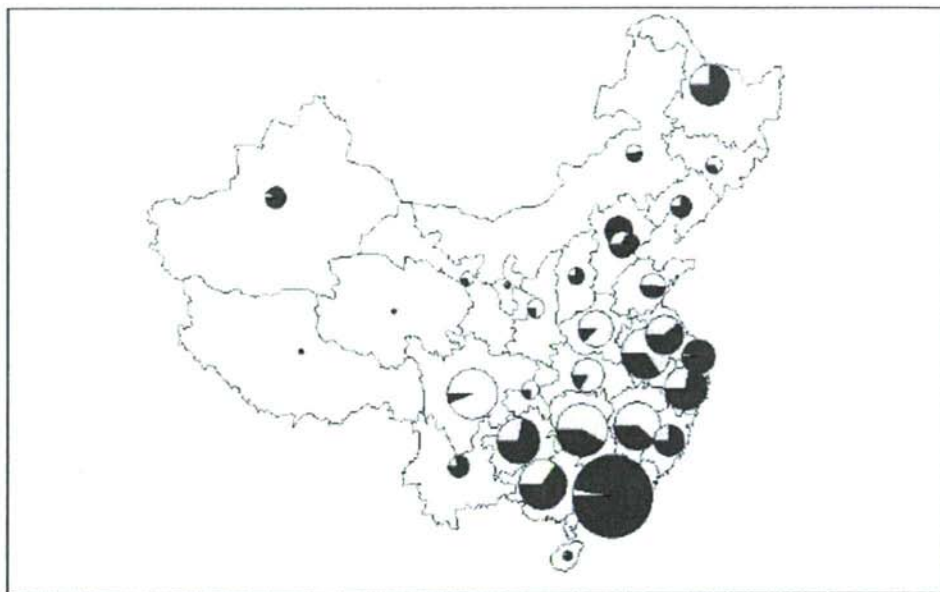
⁷³ 'Negative economic indicators ...' Martin, 2008

⁷⁴ A gyárbezárások nyomán kialakult demonstrációkról lásd 'Global Crisis Hits Chinese Migrant Workers' RFA reports Wednesday, November 05, 2008

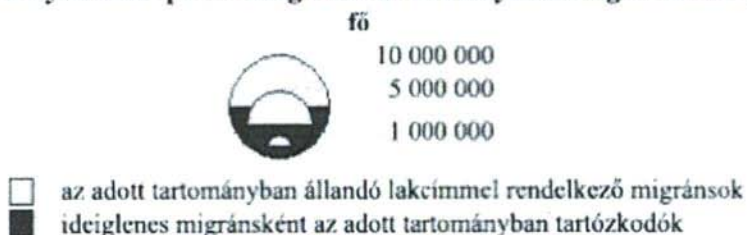
⁷⁵ <http://www.rfa.org/english/news/china/migrants-11042008054042.html>.

⁷⁶ China: Up to 26 million ..' Chang, Feb. 2, 2009, referring to Chen Xiwen, director of the Central Rural Work Leading Group, central government advisory body.

⁷⁶ Hu Jintao's Great Leap Backward' by Willy Lam, Far Eastern Economic Review, Posted January

A tartományok szerepe az ideiglenes tartományközi migrációban (2000)

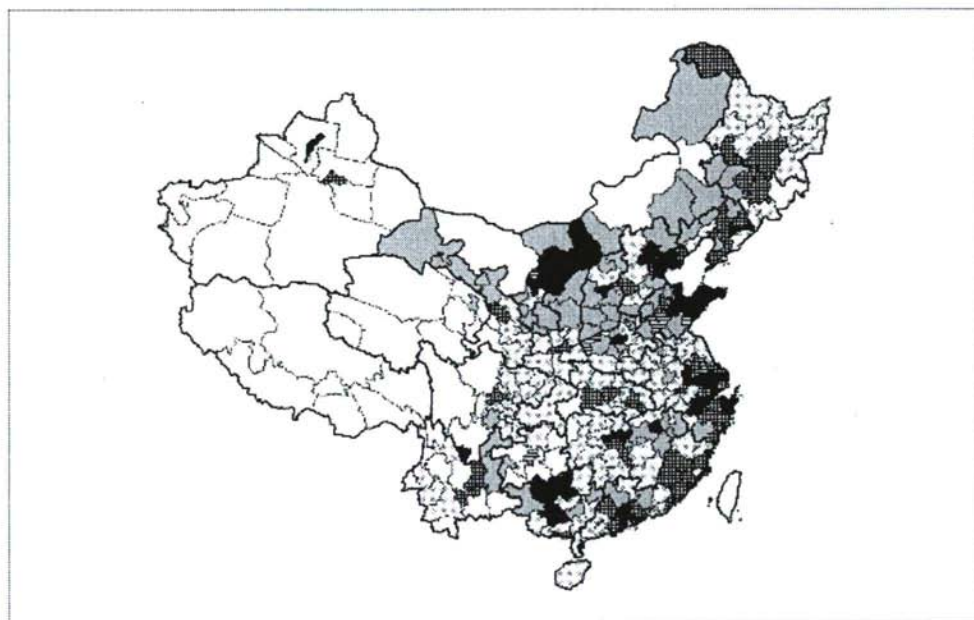

6. térkép. Az ideiglenes migráns munkások száma, akik az adott tartományból vándoroltak el, illetve az adott tartományba vándoroltak (Taubmann, W. adataiból, 2003)

A munkanélküliség nyomása egyes szakértők szerint ennél nagyobb lesz, ha a gazdasági növekedés tovább lassul. A jelenlegi foglalkoztatási szint csupán 8 százalék körüli GDP növekedés mellett lenne fenntartható. A munkaképes korúak számának várható növekedése és a GDP növekedésének a foglalkoztatás alakulására gyakorolt hatásának 2001–2007 közötti évekre számított rugalmassága alapján Lu és Gao (2009), arra az eredményre jutott, hogy a GDP ütemének 6 százalékra való mérséklődése a munkanélküliek számának megduplázódását eredményezné (Lu és Gao, 2009).

A 7. térkép azt érzékelteti, hogy a munkanélküliség egyenlőtlen térbeli eloszlása még hangsúlyosabbá válik, ha prefektúrák szintjén nézzük meg a gazdasági növekedés eltéréseit.

A térképen láthatjuk, hogy mennyire koncentráltan jelentkezhetnek a hatások. Azt feltételezzük, hogy a lehetséges feszültségek a dinamikusabban fejlődő prefektúráknál jelentkeznek leginkább. Feltételezhetjük, hogy az urbanizáció és az iparosodottság szintje, s az export aránya ezekben a prefektúrákban magasabb, hasonlóképpen a migránsok és az elbocsátottak számához és arányához. Az ebből adódó koncentrált nyomást fokozhatja, hogy ezeket a prefektúrákat olyanok veszik körül, amelyekben az átlaghoz képest alacsony és az országos átlagtól egyre jobban elmaradó egy főre jutó GDP-t jeleznek. Így ugyanis kicsi annak esélye, hogy az elbocsátott munkások a szomszédos prefektúrákban munkát találjanak, tehát az elbocsátással járó feszültségek oldódjanak.⁷⁷

A gazdasági fejlődés trendjei (2000-2005)

az egy főre jutó GDP értéke és annak változásai alapján

	nincs adat	(60)
	fejlett gyors növekedéssel	(41)
	fejlett lassú növekedéssel	(51)
	átlag körüli fejlettség és növekedés	(8)
	elmaradott gyors növekedéssel	(65)
	elmaradott lassú növekedéssel	(121)

7. térkép. A gazdasági fejlettség szintjei és trendjei, valamint ezek térbeli eltérései 2000 és 2005 között. (Az adatok a University of Michigan kínai adatbázisából származnak.)

⁷⁷ A koncentráltág veszélyeiről lásd : 'China seen facing wave of unrest ...', Buckley, 2009

Egyes szakértők a gazdasági lassulás miatt növekvő feszültségeket és egyre gyakoribbá váló, nagyobb létszámú és radikálisabb tömegtiltakozásokat jeleznek a következő évtizedekre.⁷⁸ A feszültségek a pártállami hálóra adaptációs nyomást gyakorolnak, ennek már néhány jele érzékelhető. Legfontosabbak ezek közül azok a nagyívű gazdaságélénkítő programok, amelyek zömében az infrastrukturális beruházások felgyorsításával és bővítésével a középső és a nyugati területeken növelik a munkaerő-keresletet.⁷⁹ A kérdés az, hogy milyen mértékben képesek ezek az egyébként hosszútávon ható programok a rövidtávon kialakuló feszültségek kezelésére. A hosszabb távon ható gazdaságélénkítő programok mellett rövidtávú intézkedések is kibontakoznak a már meglévő feszültségek kezelésére. Különböző szintű kormányzati szervek tartalékalapokat hoztak létre, hogy segíthessék a ki nem fizetett alkalmazottakat, akiknek legtöbbje migráns munkás. Tervek vannak arra is, hogy a cégek már indulásnál kötelező tartalékalapot képezzenek. Kína országos rendőrfőnöke felszólította a rendőrtiszteket, hogy javítsák kapcsolataikat a lakossággal és tartózkodjanak az erőszak alkalmazásától viták elrendezésére.⁸⁰ Ugyanakkor hangsúlyozzák, hogy fontos, hogy még időben avatkozzanak be, mielőtt a kisebb tiltakozások tömegzavargássá eszkalálódniának és tovaterjednének.⁸¹ Ezt a stratégiát hangsúlyozta Hu Jintao is a katonai főparancsnokságon tett látogatása alkalmával: "átfogóan emeljék a hadsereg képességét arra, hogy a (nemzeti és társadalmi) biztonságot érő fenyegetések különböző típusait kezelni tudják,... és erősítsék azon képességüket, hogy nem hadi jellegű katonai missziókban vehessenek részt".⁸² A kormányzat már korábban is

⁷⁸ (China Security Spring 2007 p.3). Yu Jianrong director of the Rural Development Institute's Social Issues Research Center at the Chinese Academy of Social Sciences addressing the CCP leadership, cited by Heiko Khoo in 'Rural Reform and ...', 2008

⁷⁹ E programok részletes célját a következő forrás tartalmazza: J.P. Morgan's Hands-on China Alert Series – Jing Ulrich, 'China's Confidence Building Campaign' China Confidential, Financial Times March 5, 2009

<http://www.ftchinaconfidential.com/MacroEconomy/Consumption/Household/Research/Free/WebOnly/article/20090305/3a67d66a-08f8-11de-ba4c-00144f2af8e8/cmsassets/Assets/Pdf/Research/Hands%20on%20China%20China%27s%20Confidence-Building%20Campaign.pdf>

J.P. Morgan's Hands-on China Alert Series – Jing Ulrich, 'China's NPCs – Parliament Meets Amid Global Crisis' China Confidential, Financial Times March 12, 2009

<http://www.ftchinaconfidential.com/Politics/BigMeetings/Research/Free/WebOnly/article/20090312/0005977e-0ee7-11de-8454-00144f2af8e8/cmsassets/Assets/Pdf/Research/Ulrich%20-%20NPC%20brief%20-%20Mar%2005.pdf>

'China's Protectionism Paranoia Justified' March 5, 2009. China Confidential, Financial Times F:\MFHpape\Chinas-protectionism-paranoia-is-justified.htm

'China Eases Overseas Investment Rules for Companies' By Li Yanping, March 16, 2009, <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601080&sid=a8.nKDumBnVI&refer=asia>

⁸⁰ 'Global Crisis Hits Chinese Migrant Workers' China Confidential. Wednesday, November 05, 2008 RFA reports, <http://chinaconfidential.blogspot.com/2008/11/global-crisis-hits-chinese-migrant.html>

⁸¹ 'Negative economic indicators ..' Martin, 2008.

⁸² Cited in 'Hu Jintao's Great Leap ...', Lam, 2009. A kínai politikai elitnek hatékony eszközei vannak arra, hogy a beavatkozás időben megfelelő legyen. Közvetlenül irányítja a hadsereget és a rendőrséget; jól felszerelt rohamrendőrsége 205 ezer fős; hatékony titkosrendőrsége hatalmas létszámú informátorral működik. 'Will the Chinese communist party survive the crisis? How belt-

támogatotta, hogy a migránsok a hivatalos szakszervezet tagjai legyenek, ezáltal a regisztrálatlan tömeget intézményes keretek közé tereljék. Ez a megkezdett folyamat az utóbbi hónapokban felgyorsult. A kínai össz-szakszervezeti kongresszus bejelentette, hogy taglétszáma elérte a 209 milliót, ami 16 milliós létszámnövekedés 2008 januárja és szeptembere között. A teljes tagságból 67 millió a migráns munkás, akiknek így immár egyharmada szakszervezeti tag. Ugyanakkor növekszik az igény, hogy a szakszervezet erőteljesebben lépjen fel a munkások érdekében. Ettől függetlenül szórványos önszerveződés is tapasztalható volt katonák,⁸³ valamint az értelmiség körében is.⁸⁴ Kérdés, hogy a radikális beavatkozások mellett kialakuló intézményi válaszok mennyiben és hol jelentenek visszavonulást a gazdasági és politikai alszférából, illetve a hálón kívüli szférát növelő szórványos önszerveződések milyen reakciókat váltanak ki.

Összefoglaló

Ez a tanulmány a világ pénzügyi és gazdasági válságának hatását elemzi a kínai pártállami rendszer átalakulására. A tanulmány az interaktív pártállami modellre (IPS) építve vezeti be a rendszerátalakulás fogalmát, mint a pártállami háló visszahúzódásának és a hálón kívüli új rendszer kialakulásának folyamatát. A modell értelmében az egyes alszférák átalakulásának sorrendje eltérhet. Így az átalakulás a gazdasági vagy a politikai szférában is a másikat megelőzően játszódhat le, de akár egyszerre is végbemehet a két szférában – a pártállami hálózatban meglévő hatalomelosztás jellegzetességeitől függően. Ezt a koncepciót alkalmazva alakítottunk ki egy elemző eszközt: a transzformációs dinamikát. Ez az eszköz lehetővé teszi, hogy a visszahúzódó hálóhoz viszonyítva mérjük a kibontakozó szféra változásának irányát és a változás sebességét, valamint ennek sokféle változatát. Elemeztük a különböző típusú transzformációs dinamikák térbeli, illetve időbeli eltéréseit. Részleteztük a transzformációs dinamika domináns típusait a vizsgált időszakban. Bemutattuk az összefüggést a gazdasági mutatók dinamikája és a különböző típusú transzformációs dinamikák között. Erre alapozva levontunk néhány következtetést a transzformációs dinamikák lehetséges változásaival kapcsolatban. Hipotézisünk szerint, amíg a globális növekedés táplálta a belföldi gazdaság növekedését, és közvetve hozzájárult a gazdasági átalakulás felgyorsulásához, addig az általános recesszió közvetlenül lassítja a belföldi gazdasági növekedést, s ez közvetve hozzájárulhat a politikai átalakulás előfeltételeinek kialakulásához.

shrinking may threaten one-party rule' by Mingxing Pei, 2009 March 12. Foreign Affairs , Council of Foreign Relations, US <http://www.foreignaffairs.com/articles/64862/minxin-pei/will-the-chinese-communist-party-survive-the-crisis>

⁸³ Hunan tartományban nyugállományú katonák egy 100,000 főből álló 'korruptió-ellenes brigád' hoztak létre elbocsájtott munkásokból, szegényparasztokból és értelmiségiekből. 'Rural Reform and revolt in China' by Heiko Khoo In Defense of Marxism, Tuesday, 21 October 2008 <http://www.google.hu/search?hl=hu&q=%E2%80%9ERural+Reform+and+revolt+in+China%E2%80%9D+&meta=>

⁸⁴ 2008 december-közepi petíciójában 303 neves értelmiségi követelt politikai változásokat. Az aláírók száma 2009 elejére Kínán belül és kívül elérte a 8100-at. 'Charter 08' http://en.wikipedia.org/wiki/Charter_08 ; 'In China, anger rises ...' Demick, 2008.

Az eltérő hatások különböző nagyságú feszültségekhez vezethetnek térben és időben. A feszültségek eltérő halmozódása eltérő alkalmazkodási kényszert és eltérő azonnali, illetve hosszabb távú intézményes megoldásokat válthat ki. Közvetve befolyásolja az állam és a párt szerepét, az eddigi gazdasági átalakulási folyamat irányát és sebességét, és hatással lehet a politikai alszféra működésére is.

E hatások következménye azonban bizonytalan. A pártállam szerkezetét, működését és átalakulását leíró modell (Csanádi, 2006) tézise szerint alkalmazkodási kényszer kizárólag gazdasági krízishelyzetben alakul ki a pártállamok működése során. Ez a tézis azonban mindeddig csak olyan gazdasági krízishelyzetre nyert empirikus alátámasztást, amikor a pártállami hálón kívül csak csökevényes piac létezik. Ezekben az esetekben *először* politikai átalakulásra kerül sor, vagy egyszerre politikai és gazdasági átalakulás játszódik le. Nincs azonban tapasztalat arra, hogy milyen előfeltételei vannak a gazdasági átalakulás *után* következő potenciális politikai átalakulásnak. Kína esetében a pártállami hálón kívül jelentős piaci szféra fejlődött ki, és az kerül válságba az export magántulajdonosi koncentrációja következtében.

Nem tudjuk milyen a politikai szféra érzékenysége Kínában, és ez milyen távon bontakozik ki. Nem tudjuk felmérni a politikai szféra tűrőképességét, amikor a pártállami hálóbba integrálódott gazdasági szférában az elosztható források nagy része a hálón kívüli, válságba került piaci szférából származik. Ezt a feszültséget fokozhatja, hogy az óriási összegű állami gazdaságélénkítő csomagok zömében a hálón belüli forráselosztás növelését szolgálják, s ez által lassíthatják az átalakulás folyamatát is. Nem tudjuk, hogy a destabilizáló hatások mentén kialakuló intézményesülés a gazdaság regenerálódása esetén visszafordítható-e. Kérdés, hogy ahol a problémák felhalmozódtak, onnan térben mennyire terjednek, vagy maradnak elszigetelve. Illetve hogyan hatnak egymásra azok a feszültségek, amelyek az eddigi gyors fejlődésből származtak és azok, amelyek a jelenlegi gazdasági visszaesés folytán keletkeznek. Feltételezzük, hogy ez a hatás térben szelektív lesz, s így területileg eltérő adaptációs erőfeszítésekre ösztönzi a pártállami háló szereplőit. A különféle hatásokra adott reakciók a helyi hatóságok érzékenységétől fognak függeni, kapcsolódva a helyi hatalomeloszlás sajátosságaihoz.

A transzformációs dinamika előrejelezhetősége időben és a különböző közigazgatási szinteken bizonytalan. A transzformációs dinamika rövidtávú változásai csak ideiglenesen és helyileg áthatják alá a párt legitimációját, amely később visszaszerezhető. A kormány gazdaságélénkítő terveinek sorozata megrövidítheti a válságidőszakot, miután a gazdaságot revitalizáló intézkedések a gazdasági és a társadalmi szféra legérzékenyebb dimenzióit célozzák meg. Bizonytalan, hogy a háló milyen érzékenyen reagál akár a rövidtávú visszafogásokra és a rákövetkező társadalmi feszültségekre. Mindazonáltal ez az elmozdulás visszafordítható. Másrészt a transzformációs dinamikának ez a típusa hosszan fennmaradhat a globális krízis közvetett hatásaként. Minél hosszabban érvényesül az adott dinamika tendenciája, annál valószínűbb, hogy helyi vagy országos szinten további lépésekhez vezet, utat nyitva a visszahúzódás és a kibontakozás folyamatainak. Ugyanakkor, az kínai Statisztikai Hivatal első negyedévre vonatkozó adatai a gazdaság dimenzióiban kimozdulást jeleznek a mélypontról. A szakértők óvatosságra intenek e tendencia tartósságát illetően.

Felhasznált irodalom

Angresano, Jim (2005). "China's development strategy: A game of chess that countered orthodox development advice," *The Journal of Socio-Economics*, Volume 34, pp. 471-498. p. 471

Angresano, Jim (2008) 'The state of China's economy 2009', *The real-world economicsreview*, issue no. 48, p. 339;
<http://www.paecon.net/PAEReview/issue48/Angresano48.pdf>

Cai, Yongshun Power Structure and Regime Resilience: Contentious Politics in China. B.J.Pol.S. 38, 000–000 Copyright © 2007 Cambridge University Press. UK;

Cai, Yongshun (2008) 'Conflicts and Modes of Action in China' *The China Journal*, Issue 59, January, pp. 89-109

Csanádi, Maria (2006) Self-consuming Evolutions: A Model on the structure, Self-reproduction and Self-consumption of Party-state Systems Tested in Romania, Hungary and China. Academic Press, Budapest,

Csanádi, Maria (2009) Spatial Disparities of system transformation in China. Kézirat

Demurger, Sylvie, Li Shi, Martin Fournier, Wei Zhong (2006), 'Economic liberalization with rising segmentation on China's urban labor market' *Asian Economic Papers*, MIT Press, MIT Press, vol. 5(3), pages 58-101, June

Gyuris, Ferenc (2008): Regionális egyenlőtlenségek Kínában. Kézirat, diplomamunka. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Regionális Tudományi Tanszék, Budapest. 108 o

Huang, Yasheng. (2009): The PRC Macroeconomic Performance Amid Global Financial Crisis. Paper presented in the conference "Labor Market in the PRC and its Adjustment to Global Financial Crisis". Asian Development Bank Institute, Tokyo. June 18-19, 2009.

Khan, Azizur Rahman (2004), 'Growth, inequality and poverty in China: A Comparative Study of the Experience in the Periods Before and After the Asian Crisis' International Labor Office (ILO), Issues in Employment and Poverty Discussion Paper 15.

Lai, Hairong (2008) The Causes and Effects of the Development of Semi-Competitive Elections at the Township Level in China since the 1990s Phd Thesis, Central European University

Ming Lu Hong Gao (2009): When Globalisation meets Urbanisation, Labour Market Reform, income Inequality and Economic Growth in China. Paper presented in the conference "Labor Market in the PRC and its Adjustment to Global Financial Crisis". Asian Development Bank Institute, Tokyo. June 18-19, 2009.

Sicular, Terry, Yue Ximing, Björn Gustafsson and Li Shi (2207). 'The Urban-Rural Income Gap and Inequality in China.' *Review of Income and Wealth* 53, 1: 93-126.;

Zhang, Xiaobo (2005) 'Fiscal Decentralization and Political Centralization in China: Implications for Regional Inequality', DSGD Discussion papers No. 21

Mária Csanádi: The effect of the global economic crisis to the transformation of the chinese politics

This study aims to analyze the implications of the dynamics of the world economy on the transformation of the party-state system in China. It states that, as global growth indirectly results in economic transformation, global decline may give rise to political changes. The definitions concerning the transformation and the dynamics of this transformation are based on the so-called interactive party-state (IPS) model (Csanádi, 2006). Wide ranges of statistical data are presented to measure the dynamics of the transformation and its differences in various (local, temporal and other) aspects. The study devises characteristic patterns and trends and also attempts to illustrate alterations in these patterns and trends. Most alterations correlate with changes in some economic indicators. Considering the effects of the ongoing worldwide financial and economic crisis, this study predicts that a new type of transformation dynamics may prevail in the near future. With the help of some theoretical and empirical facts, it tries to characterize the impacts of the new predominant type on the preconditions of political transformation. It indicates the uncertainties of such predictions as well. The study suggests that the global economic downturn - which escalated in 2008 - not just adversely affects the country's economic performance but is likely to increase governmental intervention via stimulus packages while decelerating economic transformation. It may also contribute to political changes. The study pays special attention to the direct and indirect effects of the global economic crisis and it detects considerable differences among Chinese prefectures. It seems that the global economic downturn and the subsequent national economic slowdown in China will result in various consequences in each prefecture. Thus, the leaders of the Chinese party-state will have to react in various ways dependent on the impacts of the crisis in their respective prefectures. These reactions are likely to remain within the discretion of the local political elites which is why such reactions will probably correlate with the local division of power between the party-state networks and that of the 'free' market sector.